

NAPUTAK ZA RAD STRUČNOG TIMA ZA OPSERVACIJU DJECE S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

UVOD

Temeljem članka 44. stavka 5. Zakona o osnovnom školstvu («Narodne novine», broj 59/90) ministar kulture i prosvjete i ministar zdravstva donijeli su Pravilnik o upisu djece u osnovnu školu («Narodne novine», broj 13/91).

Ovim pravilnikom uređuje se postupak utvrđivanja psihofizičkog stanja djece prije upisa u osnovnu školu, razlozi zbog kojih se može odgoditi upis u toj godini i postupak utvrđivanja primjerenog odgoja i obrazovanja, djece s teškoćama u razvoju.

Postupak utvrđuje Komisija za utvrđivanje psihofizičkog stanja djeteta doraslog za osnovnu školu (u daljnjem tekstu Komisija).

Glede članka 9. Pravilnika, Komisija - ako smatra da kod djeteta postoje takve psihofizičke teškoće zbog kojih više od godinu dana ne može biti uključeno u redovnu nastavu, pokreće postupak za utvrđivanje primjerenog oblika odgoja i obrazovanja djeteta i o tome obavještava općinski organ uprave ovlašten za poslove školstva, odnosno organ uprave ovlašten za poslove školstva Grada Zagreba. Prema članku 10. Komisija upućuje dijete u primjereni oblik odgoja i obrazovanja putem obrasca 3 (Prilog 4) ili na pedagošku opservaciju putem obrasca 4 (Prilog 5).

U ostvarivanju pedagoške opservacije sudjeluje kompletan tim. Za rad stručnog tima za opservaciju djece s teškoćama u razvoju izrađen je ovaj nputak kojemu je zadaća da prikaže mjesto, ulogu i zadaće svakog pojedinog njegovog člana, da utvrdi zadaće koordinatora stručnog tima i tako pomogne uspješnijem i kvalitetnijem ustrojavanju opservacije te izradi programa opservacije, čime će se u potpunosti zadovoljiti stručne pretpostavke za izvođenje uspješna promatranja, odnosno ostvariti opservacija u funkciji kvalitetnije dijagnostike svakog djeteta u razvoju.

1. Potrebni opći uvjeti za ostvarivanje pedagoške opservacije u školi

Za postizanje cilja opservacije - utvrđivanje mogućnosti pojedinog djeteta s teškoćama u razvoju da uz pravu stručnu pomoć ostvari uspješan odgoj, obrazovanje i rehabilitaciju, u pravilu, u odgojno-obrazovnoj ustanovi najbližoj mjestu prebivališta djeteta, odnosno određenoj ustanovi, treba osigurati ove uvjete:

- broj učenika u razrednom odjelu ili odgojno-obrazovnoj skupini u kojima se opservacija provodi mora biti po mjerilu o broju učenika u skladu s pedagoškim standardom glede broja učenika u razrednom odjelu u kojem se ostvaruje pedagoška opservacija;
- da učitelj kojemu je povjerena opservacija nije početnik;
- da škola ima defektologa ili je osigurana njegova stručna suradnja, te pedagoga odnosno psihologa;
- da je također osigurana stalna suradnja s određenim stručnjacima (liječnici, socijalni radnik i dr.);
- da je osiguran primjeren prostor i oprema te nastavna sredstva i pomagala, odnosno specifični didaktički materijali, nastavna sredstva i pomagala za djecu određene vrste teškoća u razvoju;
- da je osiguran prijevoz, odnosno pratnja, ukoliko to zahtijeva stanje djeteta.

2. Sastav stručnog tima za opservaciju

Glede članka 12. navedenog Pravilnika, škola u kojoj se ostvaruje opservacija dužna je izraditi program opservacije.

Program izrađuje stručni tim.

Tim stručnjaka u ustanovama za osnovno školovanje radi u sastavu:

- učitelj razrednog odjela odnosno učitelj predmetne nastave škole u kojoj se ostvaruje pedagoška opservacija,
- defektolog - stručni suradnik odnosno defektolog-
- učitelj
- pedagog,
- psiholog,
- liječnik primarne zdravstvene zaštite, a po njegovoj ocjeni i liječnik određene specijalnosti, i
- predstavnik Komisije koja je uputila dijete za opservaciju ili stručnjak kojega je ona odredila.

Ukoliko ustanova za osnovno školovanje nema u sastavu nekog od navedenih stručnjaka, mora ga angažirati izvanjskom suradnjom.

Koordinator stručnog tima za opservaciju u osnovnoj školi u pravilu je defektolog odnosno pedagog, a imenuje ga stručni tim.

3. Zadaće stručnjaka - članova stručnog tima za opservaciju

Iako svi članovi stručnog tima za opservaciju sudjeluju u izradi programa opservacije, njenu provođenju, praćenju i vrednovanju rezultata, svaki od njih ima i neke posebne zadaće koje treba uspješno obaviti kako bi promatranje bilo kvalitetnije provedeno.

3.1. Koordinator stručnog tima

Koordinator stručnog tima za opservaciju u osnovnoj školi u pravilu je defektolog odnosno pedagog, a imenuje ga stručni tim.

Zadaće koordinatora stručnog tima su ove:

- od organa uprave ovlaštenog za poslove školstva i općinskog organa uprave ovlaštenog za poslove zdravstva, odnosno organa uprave ovlaštenog za poslove školstva i organa uprave ovlaštenog za poslove zdravstva Grada Zagreba zaprima obrazac za provođenje opservacije djeteta s teškoćama u razvoju i otvara dokumentacijski dosje za pojedino dijete;
- brine o kontinuiranom obavljanju zadaća članova stručnog tima za opservaciju učenika s teškoćama u razvoju glede određivanja primjerenog oblika odgoja i obrazovanja;
- prema potrebi ustrojava i vodi sastanke stručnog tima za opservaciju;
- brine o osiguranju specifičnih sredstava i pomagala i dr.
- surađuje sa stručnim timovima i službama koje su određenim postupcima prethodno obrađivale dijete s teškoćama u razvoju;
- brine o primjerenom provođenju zdravstvene opservacije;
- ispunjava i vodi listu praćenja djeteta na opservaciji;
- brine o izradi kvalitetnog i potpunog izvješća o ostvarivanju programa opservacije;
- u zajedništvu s drugim članovima stručnog tima izrađuje temeljito stručno mišljenje i obrazloženi prijedlog oblika odgoja i obrazovanja djeteta;
- brine da se izvješće o praćenju zdravstvenog stanja, stručno mišljenje i obrazloženi prijedlog, pravodobno dostave Komisiji za utvrđivanje psihofizičkog stanja djeteta koja je dijete uputila na opservaciju;
- vodi kompletnu dokumentaciju i evidenciju o ostvarivanju programa opservacije u odnosu na oblike, način provođenja, vrijeme trajanja i postignute rezultate opservacije.

Iz opisanih poslova i zadaća koordinatora stručnog tima za opservaciju, može se uočiti da se radi o slojevitoj, odgovornoj i stručnoj funkciji od koje u velikoj mjeri ovise i rezultati opservacije. Budući da koordinator stručnog tima (defektolog ili pedagog) i sam ostvaruje svoj dio programa te aktivno radi tijekom cijele opservacije, stručna je pretpostavka da će i rezultat opservacije biti uspješan.

Preporučujemo da se dokumenti dosjea izrađuju u duplikatu i da se jedan primjerak dostavlja Komisiji, a drugi ostaje trajno u odgojno-obrazovnoj ustanovi koja je provodila opservaciju.

3.2. Defektolog - stručni suradnik

Ukoliko je defektolog - stručni suradnik i koordinator rada stručnog tima za provođenje opservacije (što je u pravilu i najbolje), uz zadaće koordinatora ima i ove zadaće:

- upoznaje dijete i njegove roditelje;
- proučava i temeljito upoznaje dokumentaciju o djetetu;
- upoznaje roditelje s ciljem i zadaćama pedagoške i zdravstvene opservacije, metodama i sredstvima rada za što uspješniji razvoj njihova djeteta i pripremanja za primjereni oblik školovanja;
- u zajedništvu s učiteljem, pedagogom i psihologom škole izrađuje program opservacije djeteta;
- tijekom promatranja daje stručnu pomoć djetetu, učitelju i roditeljima djeteta i o tome pravi zabilješke;
- na sastancima stručnog tima iznosi probleme opservacije i kroz konzultacije s drugim stručnjacima dogovara metode i oblike rada kojima će se postići bolji rezultati opservacije;
- sudjeluje u stvaranju zajedničkog stručnog mišljenja s prijedlogom za najprimjereniji oblik odgoja i obrazovanja.

Ovisno o vrsti i stupnju teškoća u razvoju pojedinog djeteta, zadaće stručnjaka - članova stručnog tima za opservaciju su različiti. To je posebice naglašeno u odnosu na zadaću defektologa - stručnog suradnika, člana tima za opservaciju, budući da izravno kreira i ostvaruje specifične metode, sredstva i pomagala u radu za pojedino dijete određene vrste i stupnja teškoća u razvoju.

3.2.1. Zadaće defektologa - stručnog suradnika u postupku opservacije djeteta s oštećenim vidom

Temeljitim razmatranjem dokumentacije važno je utvrditi:

- vrstu i stupanj oštećenja vida i status nakon obrade oftalmologa,
- funkciju intaktnih osjetila i mogućnosti kompenzacije,
- uvjete u obitelji djeteta,
- posljedice oštećenja vida na socio-psiho-pedagoškom planu.

Defektolog stručni suradnik, glede posljedica oštećenja vida na socio-psiho-pedagoškom planu pretežito utvrđuje posebnosti kao što su:

- orijentacija i samostalno kretanje u poznatim i nepoznatim prostorima,
- stupanj razvijenosti kulturnih i higijenskih navika,
- stupanj razvijenosti i usvojenosti samostalnog ili djelomičnog samoposluživanja: oblačenje, svlačenje, odabir garderobe, uporaba pribora,
- ponašanje u skupini, motivacija, interesi, želje, inicijativnost, kreativnost itd.
- izgled djeteta, odnos prema teškoći, držanje tijela, koordinacija pokreta, statička i dinamička koordinacija,
- uporaba i način uporabe optičkih i drugih tehničkih pomagala;
- spremnost za traženje pomoći od osoba u neposrednoj blizini.

U izradi programa pedagoške opservacije sa članovima stručnog tima, radi procjenjivanja statusa i dobivanja dojma o psihofizičkim mogućnostima i sposobnostima djeteta glede ustrojbe za njihov primjerenog odgoja, obrazovanja i rehabilitacije, defektolog treba:

- utvrditi odgojno-obrazovnu razinu djeteta u svim nastavnim područjima (posebice materinskog jezika, matematike, prirode i društva);
- definirati program odgoja i osnovnog obrazovanja za razred u koji se dijete upisuje (pretežito je to program I. razreda),
- odrediti potrebitost integriranja specifičnih sadržaja koji se odnose na:
 - a) predvježbe za pisanje Brailleova pisma
 - b) opismenjivanje Brailleovim pismom
 - c) čitanje Brailleova pisma
 - d) vježbe taktilne i auditivne percepcije
 - e) vježbe djelotvorne upotrebe vida
 - f) vježbe za razvoj i korištenje intaktnih osjetila
 - g) vježbe orijentacije i kretanja u funkciji samostalnog kretanja (izrada i upoznavanje s orijentirima, postavljanje orijentira na potrebna mjesta, uvježbavanje pamćenja mjesta gdje su orijentiri postavljeni)

Tijekom provođenja pedagoške opservacije važno je voditi brigu o:

- izboru oblika, metoda i načina rada.

U početku prevladava individualni oblik rada, a kasnije se izmjenjuju individualni i individualizirani oblici.
Metode i način rada odabiru se prema potrebama programskih sadržaja.
- izboru optičkih i drugih tehničkih pomagala.

Nastavna sredstva i druga tehnička i optička pomagala odabiru se također prema potrebama programskih sadržaja, ali uz konzultaciju s oftalmologom.
- redovnom provođenju posebnih postupaka koje pretežito ostvaruje defektolog ili prati njihovo provođenje pri nekoj specijaliziranoj ustanovi (npr. rehabilitacijski postupci u školi ili nekoj za to namijenjenoj ustanovi).
- iscrpnom vođenju zabilješki temeljem kojih se raspravlja o opservaciji učenika i postignutim rezultatima.

Nakon završene pedagoške opservacije izrađuje stručno mišljenje s obrazloženim prijedlogom za odabiranje primjerenog oblika odgoja i obrazovanja učenika s teškoćama u razvoju.

3.2.2. Zadaće defektologa stručnog suradnika u postupku opservacije djeteta s oštećenjem sluha

Temeljitim razmatranjem dokumentacije važno je utvrditi:

- vrstu, stupanj i vrijeme nastanka oštećenja sluha,
- uvjete u obitelji djeteta,
- posljedice oštećenja sluha na planu govorno socijalne komunikacije.

Važno je posvetiti pozornost tome da li je oštećenje sluha nastupilo u prelingvalnom razdoblju (do druge godine života), jer tada dolazi i do specifičnih posljedica na planu komunikacije, pa tako i na planu odgoja, obrazovanja i rehabilitacije.

Ukoliko je oštećenje sluha nastupilo rano, dijete tada nije bilo sposobno da spontano usvoji i razvije oralno-glasovni govor. Sposobnost djeteta oštećena sluha da pomoću artikulacije glasova i njihovih kvantitativnih pratilaca ostvari poruku koja je akustički organizirana i jezično osmišljena znatno je oslabljena ili se uopće ne razvija na osnovi spontaniteta. Rano oštećenje sluha onemogućuje da dijete stekle slušni i govorni depozit spoznaja i razvija se bez slušnog i govornog iskustva. Spoznajna slika svijeta djeteta oštećena sluha vrlo je specifična. Zato je potrebno posvetiti osobitu pozornost ostvarivanju pedagoške opservacije.

Defektolog - stručni suradnik treba, u suradnji s članovima tima, pri izradi programa pedagoške opservacije za dijete s oštećenjem sluha posebice brinuti o središnjem problemu cjelovitog odgojno-obrazovnog postupka pa tako i pedagoške opservacije, a to je o njegovoj govorno-socijalnoj komunikaciji. Pritom treba:

- utvrditi odgojno-obrazovnu razinu djeteta, posebice pojmovnu opsežnost,
- analizirati program odgoja i obrazovanja za razred u , koji se dijete upisuje sa stajališta njegova prilagođavanja mogućnostima djeteta,
- odrediti potrebitost specifičnih postupaka kao što su vježbe za razvoj slušanja i govora, odnosno vježbama koncentracije osobitu pozornost treba posvetiti razvoju slušne percepcije, pravilnoj artikulaciji glasova, njihovom primjerenom spajanju u riječi i rečenice, razvoju funkcionalnog rječnika vezanog za imenovanje konkretnih predmeta i situacija iz neposredne okoline i stvarnosti učenika, orijentaciji učenika u vremenu i prostoru, razvoju pažnje i pamćenja, socijalizaciji u učeničkom kolektivu i sl.

Tijekom provođenja pedagoške opservacije važno je voditi brigu o:

- izboru oblika, metoda i načina rada.
- izboru specifičnih nastavnih sredstava i pomagala, a posebice o korištenju slušnog aparata kao proteze.
- razvijanju vještine komunikacije jer se tako optimalno razvijaju procesi odgoja, obrazovanja i socijalizacije. Uspješna komunikacija povezana je s općim sazrijevanjem, kognitivnim razvojem i procesom učenja, pa neadekvatnosti i teškoće u komunikaciji mogu dovesti do netočnih zaključaka o općem kognitivnom deficitu.
- radu s roditeljima kako bi se dopunili anamnestički podaci, odnosno - prikupili podaci o djetetovim reakcijama u različitim socijalnim situacijama, prostornim uvjetima i si. Isto tako defektolog treba iscrpno obavijestiti roditelje o cilju i zadaćama pedagoške opservacije, njenom trajanju i potrebi njihove povezanosti radi unapređivanja opservacije u smislu inicijative i poticaja preko obavijesti o primjerenosti i uspješnosti rada s njihovim djetetom.

Osobitu pozornost neophodno je posvetiti obavješćivanju roditelja o potrebi adekvatnog oblika školovanja s jasnom naznakom primjerenosti pojedinog postupka u odnosu na sposobnosti i mogućnosti njihova djeteta s teškoćama.

Za vrijeme trajanja pedagoške opservacije potrebno je učestalo razgovarati s roditeljima zbog adekvatnog i pravodobnog obavješćivanja o radu i rezultatima rada s njihovim djetetom.

- iscrpnom vođenju zabilježki i priprema za raspravu o opservaciji učenika.

O postignutim rezultatima u suradnji s članovima stručnog tima izrađuje se stručno mišljenje s obrazloženjem prijedloga o obliku školovanja učenika s oštećenjem sluha.

3.2.3. Zadaće defektologa stručnog suradnika u postupku opservacije s intelektualno ispodprosječnom djecom

Nakon temeljito proučene dokumentacije, u zajedništvu s ostalim članovima tima prvo se utvrđuje-

- razvoj higijenskih, kulturnih i radnih navika-- razvoj govora djeteta.- pravilna artikulacija, pravilan izgovor riječi i kratkih rečenica, funkcionalnog rječnika na osnovi promatranja i imenovanja konkretnih predmeta i slika tih predmeta;

- razvoj vizualne diskriminacije;
- razvoj auditivne diskriminacije;
- razvoj sposobnosti taktilnog, njušnog i okusnog participiranja;
- razvoj koordinacije pokreta, fine motorike šake i prstiju;
- razvoj likovnog, glazbenog i motornog izražavanja;
- razvoj socijalnih osobina djeteta i
- razvoj emocionalnih osobina.

Za program pedagoške opservacije za intelektualno ispodprosječnu djecu treba.

- utvrditi odgojno-obrazovnu razinu djeteta;
- prilagoditi programske sadržaje razrednog odjela u kojem se opservira dijete, prema mogućnostima djeteta;
- odabrati specifične postupke za razvoj intelektualnih osobina, i to:
 - a) sposobnosti percipiranja i predočavanja,
 - b) vježbama za razvoj pažnje i pamćenja,
 - c) jednostavnom analiziranju i sintetiziranju,
 - d) razvoju sposobnosti primjenjivanja znanja, vještina i navika u novim životnim situacijama.

U tijeku ostvarivanja pedagoške opservacije važno je voditi brigu o:

- izboru oblika, metoda i načina rada,
- dodatnoj izradi i prikupljanju didaktičkog materijala, nastavnih sredstava i pomagala (posebice izradi primjerenih nastavnih listića) i
- ostvarivanju posebnih postupaka (npr. logoterapije, kineziterapije i si.) koje može ostvariti defektolog škole ili specijalizirani stručnjaci posebnih ustanova.

Na osnovi primjene tih vježbi i sadržaja, defektolog - stručni suradnik sudjeluje u izradi stručnog mišljenja o rezultatima opservacije i opisuje senzorni i intelektualni razvoj djeteta tijekom opservacije s naglaskom na razvoju percepcije, prostornoj i vremenskoj orijentaciji, auditivnoj i vizualnoj diskriminaciji, finoj i krupnoj motorici, pažnji, pamćenju, mišljenju, i socijalizaciji.

Nakon provedenog postupka pedagoške opservacije u osnovnoj školi (razredu) u skladu s programom opservacije, a prema postignutim rezultatima, usvaja se prijedlog mišljenja o najpogodnijem obliku odgoja i osnovnog obrazovanja. U stvaranju mišljenja sudjeluju obvezno svi članovi time.

3.2.4. Zadaća, defektologa stručnog suradnika u postupku opservacije s tjelesno invalidnom i kronično bolesnom djecom

Prilikom dolaska tjelesno invalidnog i kronično bolesnog učenika u osnovnu školu defektolog treba na temelju dokumentacije o djetetu i razgovorom s roditeljima te primjenom specifičnih defektoloških tehnika prikupiti podatke o:

- sposobnosti komunikacije djeteta s okolinom,
- njegovu intelektualnom razvoju,
- specifičnostima u motoričnom funkcioniranju,
- specifičnostima u senzornom funkcioniranju,
- razini razvoja koncepta i percepcija,
- emocionalnom i socijalnom razvoju,
- neurološkim problemima,
- eventualnim specifičnostima u režimu dana djeteta (prehrana, potreba odmaranja, potrebna uzimanja lijekova i tijekom boravka u školi i sl.).

U izradi programa pedagoške opservacije defektolog brine:

- o suradnji s drugim članovima stručnog tima, u kojem veliku važnost ima učitelj koji će raditi s djetetom, a s kojim dogovara izbor programskih sadržaja iz propisanog programa odgoja i osnovnog obrazovanja u skladu s razvojnim sposobnostima učenika i opremljenosti škole;
- da s učiteljima koji rade s djetetom dogovore metode i sredstva rada, nabavku i izradu specifičnih sredstava i pomagala kao i prilagođavanje postojećih didaktičkih sredstava i materijala koji se koriste u školi prema mogućnostima učenika;
- o ustrojavanju individualnog rada s učenikom radi ublažavanja i otklanjanja specifičnih teškoća u učenju, a koji najčešće obuhvaća:
 - a) vježbe vizualno-motorne koordinacije,
 - b) vježbe za razvoj percepcije,
 - c) vježbe koncentracije,
 - d) vježbe zapamćivanja,

e) poticanje djeteta da samo pronalazi kompenzatorne oblike rada, ako se oštećenje ne može ukloniti,
f) stalnu pomoć djetetu u rješavanju školskih i izvanškolskih problema.

Tijekom ostvarivanja pedagoške opservacije defektolog ima ove zadaće:

- uspostaviti kontakt s liječnikom koji vodi liječenje djeteta i terapeutima koji sudjeluju u rehabilitaciji ako je učenik svrstan u neki od oblika medicinske rehabilitacije, kako bi se dobili podaci potrebni za usklađivanje odgojno-obrazovnih i medicinskih programa;
- iz razgovora s roditeljima nastojati saznati kolika je njihova uloga kao članova rehabilitacijskog tima i nastojati da ostanu aktivni sudionici u odgojno-obrazovnom i rehabilitacijskom programu bez obzira na djetetovu dob;
- upoznati način korištenja ortopedskih pomagala ukoliko ih dijete ima i zajedno s učiteljima nastojati da ih redovito i pravilno koristi;
- informirati učiteljsko vijeće o razvojnim sposobnostima i specifičnim potrebama učenika s tjelesnom invalidnosti ili kroničnom bolesti;
- pratiti promjene u ponašanju učenika i primjerenost predviđenih sadržaja razvojnim sposobnostima učenika te mijenjati i prilagođavati sadržaje kada to bude potrebno. U tom postupku izuzetnu važnost ima učitelj koji izravno radi s učenikom i koji signalizira promjene u njegovu ponašanju te potrebu prilagođavanja postojećeg programa;
- voditi urednu dokumentaciju o radu s naglašenom preciznošću u praćenju razvoja djeteta, na temelju čega se u određenim vremenskim razdobljima daje o tomu izvješće te predlažu sadržaji i metode rada s učenikom za iduće vremensko razdoblje.

Defektolog - stručni suradnik obavijestit će i druge stručnjake koji rade s djetetom u okviru rehabilitacijskog tima ili liječenja o njegovom napredovanju (ako ti stručnjaci nisu članovi stručnog tima u školi).

Nakon provedenog postupka pedagoške opservacije, prema postignutim rezultatima usvaja se prijedlog mišljenja o najpogodnijem obliku odgoja i osnovnog obrazovanja. U stvaranju mišljenja sudjeluju obvezno svi članovi tima.

3.2.5. Zadaće defektologa stručnog suradnika u postupku opservacije s organski uvjetovanim poremećajima u ponašanju i ličnosti

Defektolog - stručni suradnik treba:

- proučavati dokumentaciju o djetetu,
- roditelje ili druge osobe koje se brinu za dijete upoznati s ciljem, tijekom opservacije, njihovom angažiranošću i zadaćama u procesu opservacije;
- sudjelovati u izradi programa opservacije te u svezi s time davati prijedloge i sugestije vezane za ustrojstvo procesa opservacije;
- sudjelovati u neposrednom radu s djetetom s ciljem demonstriranja praktičnog rada - aktivnosti, namijenjeno odgajateljima kao neposredna pomoć na ostvarivanju individualiziranog plana i programa;
- ustrojavati i provoditi pojedinačni i skupni rad s roditeljima djeteta ili drugim osobama koje se brinu za dijete;
- pomagati odgajateljima, učiteljima i stručnim suradnicima (osobito u odabiranju najprimjerenijeg oblika, metoda rada, izradi i primjeni sredstava i pomagala);
- pratiti zdravlje djeteta (kontrolni pregledi, medikamentozna i druga terapija);
- sudjelovati u evaluaciji individualnog plana i programa sveukupnog stručnog rada tijekom procesa opservacije;
- izraditi stručno mišljenje s prijedlogom za najprimjereniji oblik odgoja i obrazovanja.

3.3. Učitelj

Odgovarajuće provođenje pedagoške opservacije velikim dijelom ovisi o učitelju kao izravnom sudioniku u tom procesu. Proces pedagoške opservacije se pretežito ostvaruje u sastavu I. razreda, budući da se na početku školske godine uglavnom otkrivaju djeca s određenim teškoćama u razvoju, ali se može provoditi i u ostalim razrednim odjelima odnosno za učenika kod kojeg se ta potreba kasnije ukazala škola je obvezna provesti pedagošku opservaciju u razrednom odjelu u kojem se tada učenik nalazi.

Učitelj u postupku opservacije djeteta s teškoćama u razvoju prvo treba:

- temeljito proučavati dokumentaciju o učeniku.

Obaviještenost učitelja o učenikovim teškoćama, njegovim mogućnostima rada i postizavanju mogućih rezultata u odgojno-obrazovnom procesu u redovnim uvjetima, važan je čimbenik u motiviranosti učitelja za takav rad. U početku pedagoške opservacije učitelj bi trebao imati potpuni uvid u čitav niz objektivnih stručnih argumenata o zrelosti i mogućnosti učenika za participaciju odgoja i obrazovanja u redovitim uvjetima.

Dopunske obavijesti o oštećenju i posljedicama dat će mu defektolog - stručni suradnik. Usporedno s tim učitelj će upoznati učenika s teškoćama, promatrati njegove reakcije, procjenjivati njegove sposobnosti i mogućnosti, uz čvrstu suradnju s defektologom - stručnim suradnikom zbog permanentnih dodatnih objašnjenja.

- upoznati roditelje učenika i objasniti im svrhu opservacije.

Roditelji su pozvani da sudjeluju u stvaranju odgojno-obrazovnog i rehabilitacijskog programa, uzimajući aktivnu ulogu kao informacijski medij u primjerenosti i uspješnosti rada s njihovim djetetom. U tomu im je potrebno pomoći, kako zbog njihovog obrazovnog statusa ili pomanjkanja odgovarajućih obavijesti o oštećenju i njegovim negativnim posljedicama, tako i u odnosu na promjene u odnosima unutar obitelji.

- posebno raditi s roditeljima drugih učenika u razredu.

Njihove reakcije mogu biti vrlo različite u odnosu na nazočnost učenika s teškoćama u razvoju s njihovom djecom. Nerijetko navode bojazan da će zbog te nazočnosti njihova djeca dobivati manje nastavne građe, odnosno da će se u školi manje "učiti" jer će se svi programi prilagođavati samo djetetu s teškoćama i sl. Ukoliko tim roditeljima objasnimo situaciju, odnosno damo im odgovarajuće obavijesti, mogu dobro surađivati u postupku pedagoške opservacije učenika s teškoćama.

- pripremiti učenike razrednog odjela glede prihvaćanja učenika s teškoćama u razvoju

Jedna od najvažnijih zadataka učitelja u procesu pedagoške opservacije je priprema učeničkog kolektiva za prihvaćanje učenika s teškoćama u razvoju. To je vrlo osjetljiv i odgovoran posao. Priprema se nerijetko izvodi obavješćivanjem učenika. Primjereni razgovori trebali bi dovesti učenike bez smetnji u razvoju u stanje prihvaćanja činjenice da postoje djeca koja kao pojedinci imaju određenih teškoća u učenju, ali da im se može i pomoći.

Pri izradi programa pedagoške opservacije, uz obavezno konzultiranje ostalih stručnjaka tima, učitelj:

- utvrđuje programske sadržaje razrednog odjela u odnosu na mogućnosti učenika s teškoćama u razvoju i
- u suradnji s defektologom - stručnim suradnikom odabire specifične didaktičko-metodičke postupke koji bi učeniku na promatranju omogućili aktivnije i uspješnije praćenje nastavnog procesa.

Tijekom ostvarivanja pedagoške opservacije nastoji:

- da u takvim situacijama nastavni proces ne bude frontalnog karaktera, odnosno da u radu u najvećoj mjeri bude zastupljen individualizirani pristup;
- surađivati s defektologom i drugim stručnim suradnicima u školi radi praćenja rezultata i ostvarivanja opservacije;
- pripremati, a prema potrebi i izrađivati specifična nastavna sredstva i pomagala predložena od defektologa;
- voditi zabilješke o problemima, značajkama i rezultatima opservacije.

Nakon završetka pedagoške opservacije sudjeluje u izradi izvješća o ostvarivanju programa opservacije te stvaranju stručnog mišljenja i prijedloga primjerenog oblika školovanja u koji treba svrstati učenika nakon postupka dijagnostike.

3.4. Psiholog

Zadaci psihologa u osnovnoj školi koja ustrojava i provodi opservaciju djece s teškoćama u razvoju su ove:

- temeljito upoznati dokumentaciju o djetetu,
- na osnovi tih podataka intervjuirati dijete i roditelje,
- sudjelovati u izradi programa opservacije,
- s obzirom na vrstu i stupanj teškoće u razvoju djeteta utvrditi, pratiti i opservirati specifične intelektualne, motoričke, emocionalne i voljne značajke djeteta i dati mu primjerenu pomoć koristeći specifični psihologijski instrumentarij,
- konzultirati se s učiteljima, defektologom, pedagogom i liječnikom s ciljem uspješnijeg provođenja pojedinih zadataka određenih u programima opservacije pojedinog djeteta,

- sudjelovati u izradi izvješća o ostvarivanju programa opservacije u kojem potvrđuje, dopunjuje odnosno obrazlaže da su utvrđene specifične teškoće u djeteta ublažene, djelomično otklonjene, sanirane i dr. tijekom provođenja pedagoške i zdravstvene opservacije
- na zahtjev stručne komisije dati i dodatna objašnjenja u odnosu na psihologijsku obradu djeteta na opservaciji.

3.5. Pedagog

Pedagog osnovne škole u kojoj se na opservaciji nalaze djeca s teškoćama u razvoju ima ove zadaće:

- upoznati dokumentaciju o djetetu,
- roditeljima objašnjavati cilj i zadaće postupka opservacije i upoznati ih sa svim bitnim postupcima koje će osnovna škola primjenjivati tijekom opservacije, s ciljem razvoja njihova djeteta i upućivanja u najprimjerenije oblike odgoja i osnovnog obrazovanja,
- sudjelovati u izradi programa pedagoške opservacije,
- pratiti rad učitelja, davati stručnu pomoć i voditi zabilješke o djetetu na opservaciji,
- konzultirati se s defektologom - stručnim suradnikom i drugim članovima stručnog tima u svezi s ostvarivanjem programa, uvjetima i problemima koji su nastali tijekom opservacije i sl.
- obavješćivati ravnatelja i učiteljsko vijeće o problemima i rezultatima opservacije,
- na zahtjev prosvjetnih stručnih službi i vlasti davati obavijesti o djetetu na opservaciji,
- sudjelovati u izradi izvješća o ostvarivanju opservacije, a osobito u oblikovanju stručnog mišljenja i prijedloga oblika odgoja i obrazovanja djeteta odnosno ustanove u koju bi dijete trebalo uputiti nakon postupka dijagnostike.

3.6. Liječnik primarne zaštite

Zadaće liječnika koji u ostvarivanju opservacije provodi obveznu zdravstvenu opservaciju jesu:

- temeljito proučavati cjelokupnu zdravstvenu dokumentaciju o djetetu upućenom na opservaciju,
- upoznati dijete i roditelje,
- sudjelovati u izradi programa opservacije, odnosno izrađivati program za zdravstvenu opservaciju,
- pratiti i zdravstveno stanje djeteta, njegov cjelokupan razvoj, konzultirati roditelje odnosno staratelje i dogovarati posjete djeteta liječniku i suprotno,
- dogovarati način suradnje s drugim stručnjacima,
- sudjelovati u radu stručnog tima za opservaciju koji razmatra zapažanje svih svojih članova o zdravstvenom stanju djeteta, njegovu ponašanju, sposobnostima i napredovanju prema utvrđenom programu opservacije,
- brinuti se o provođenju konzilijarnih pregleda, obavješćivati liječnike konzultante o svojim zapažanjima i dobivenim rezultatima te zapažanjima drugih stručnjaka koji provode opservaciju,
- u slučaju pojave bolesti zbog koje se opservacija privremeno ne može provoditi obavješćivati koordinatora stručnog tima,
- u slučaju promjene zdravstvenog stanja koje utječe na provođenje programa opservacije, liječnik odnosno zdravstvena ustanova o tomu obavješćava koordinatora stručnog tima za opservaciju, koji obavijest prosljeđuju organu uprave općine ovlaštenom za poslove školstva,
- na osnovi temeljite evidencije koju vodi tijekom opservacije (nalazi, zapažanja, metode provođenja opservacije, poduzete mjere i rezultati tih mjera, odnos roditelja prema zdravstvenom stanju i dr.) ispunjavati obrazac izvješća o praćenju zdravstvenog stanja djeteta, kojemu prilaže i sve dokumente o zdravstvenim pregledima i ispitivanjima. Izvješće predaje koordinatoru stručnog tima koji ga s drugom dokumentacijom prosljeđuje stručnoj Komisiji koja je uputila dijete na opservaciju.

3.7. Predstavnik Komisije koja je uputila dijete na opservaciju ili stručnjak kojega je ta Komisija odredila (u pravilu je to stručnjak kojega je Komisija odredila za određenu školu - defektolog, pedagog, psiholog učitelj), uz poslove po svom strukovnom profilu, ostvaruje i ove zadaće:

- obavješćava članove stručnog tima o specifičnostima pojedinog djeteta i obrazlaže podatke iz informativnog obrasca za provođenje opservacije koji je uputila stručna Komisija,
- sudjeluje u izradi i provođenju programa opservacije,
- surađuje s članovima-stručnog tima opservacije,

- pomaže koordinatoru stručnog tima u uspostavljanju stalne suradnje s Komisijom koja je uputila dijete na opservaciju,
- sudjeluje u izradi izvješća o ostvarivanju programa opservacije,
- na sastanku Komisije koja je uputila dijete na opservaciju obrazlaže izvješće i daje dodatne eventualne obavijesti o djetetu, ustanovi u kojoj se ostvarivalo promatranje i o članovima stručnog tima za opservaciju i dr.

Potrebni materijalni uvjeti za ostvarivanje pedagoške opservacije uređeni su pedagoškim standardom u dijelu koji se odnosi na potrebne uvjete za školovanje učenika s teškoćama u razvoju.

Obnovljeni naputak za provođenje pedagoške opservacije djece s teškoćama u razvoju pripremila je mr. Mirjana Uzelac.

Kao podloga za obnovljeni tekst poslužile su "Upute za rad stručnog tima za opservaciju djece s teškoćama u razvoju" koje su pripremile: Štefica Ban, prof, mr. Mara Kovačić, mr. Vinka Mustać, Dubravka Šubić, i prof. dr. Miroslav Vicić.

Kl. oznaka: 602-02/93-01-55 Ur. broj: 532-08/93-01 Zagreb, 12, veljače 1993.

Direktor Zavoda za školstvo
Ministarstva kulture i prosvjete
Antun Kuntarić, prof.